

A magyarországi történelmi emlékhelyek nyilvántartása

1. A magyarországi történelmi emlékhelyek számbavétele hagyományörző munkánk legsürgősebb feladatai közé tartozik. Ennek fontosságát ismerte fel a Magyar Partizán Szövetség, amikor 1978-ban országos felmérést készített a Magyarországon található, már megjelölt emlékhelyekről. Kiadványával – A forradalmi események és a felszabadító harcok emlékét őrző létesítmények hazánk területén – egy jelenlévő igénynek kívánt eleget tenni.

Az országban különböző megyék is kiadtak hasonló munkákat. A szerzők kiadványukban a megye területén található szobrok, emléktáblák, emlékparkok, épületek stb. adatait gyűjtötték össze, olyan emlékhelyekét, amelyek a magyarországi történelmi eseményekhez és személyekhez kapcsolódtak. Ezek a kötetek egymástól függetlenül jelentek meg, különböző adatszolgáltatási módszerrel és szerkesztési elvek szerint.

A Művelődési Minisztérium e korábbi példák nyomán felismerte a feladat jelentőségét és megbízta a Magyar Munkásmozgalmi Múzeumot az országos történelmi emlékhelyek egységes nyilvántartásának elkészítésével. A munka elvi irányítására az e célból alakult szakbizottságot kérte fel, amely az alábbi intézmények képviselőiből áll: a Művelődési Minisztérium, a Minisztertanács Tanácsi Hivatala, az Országos Műemléki Felügyelőség, az MSZMP KB Párttörténelmi Intézete, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, a MTA Történettudományi Intézete, a Magyar Partizán Szövetség, a Hazafias Népfront, Budapest Főváros Tanácsa Képzőművészeti Igazgatósága és a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum.

A kutatás megindulása előtt a szakbizottság első, 1981. április 21-én megtartott tanácskozásán meghatározta a munka fő irányvonalát, célját, és kijelölte a történelmi korszakhatárokat, amelyeken belül a vizsgálódást végezni kell. Állást foglalt a nyilvántartás elvi és gyakorlati kérdéseiben, s tisztázta a történelmi emlékhely fogalmát. Ezek alapján elsődleges feladatként jelölte meg a magyar politika-történelem körébe tartozó országos jelentőségű eseményekkel, személyekkel, szervezetek és intézmények működésével kapcsolatos emlékhelyek adatainak összegyűjtését, elsősorban azokat, amelyek jelölése – emléktáblával, szoborral, emlékkövel stb. – már megtörtént.

A kutatás a magyar történelem 1832–1962 közötti korszakára vonatkozóan a történelmi események színhelyére terjed ki. Az emlékhelykutatás Magyarország területén folyik a teljesség igényével. Az ország területén kívüli magyar történelmi emlékhelyek adatai új adatgyűjtés nélkül, a meglévő források alapján kerülnek be a nyilvántartásba. Az adatfelvétel az 1980. december 31-ig elkészült létesítmények számbavételével zárul.

2. A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum, a Magyar Partizán Szövetség által korábban összegyűjtött adatok birtokában, a szakbizottság által kialakított szempontok szerint kezdte meg a munkát. Tisztában volt azzal, hogy a feladattal csak a megyék tudományos, politikai és társadalmi szervezeteivel kialakított együttműködés segítségével tud csak megbirkózni. Ezért a Minisztertanács Tanácsi Hivatala, a Művelődési Minisztérium, az MSZMP KB Párttörténelmi Intézete és a Hazafias Népfront felhívással fordult a megyei tanácsokhoz, a megyei múzeumokhoz, pártarchívumokhoz és a HNF megyei szervezeteihez, gyűjtsék össze a megye területén található emlékhelyek adatait, s a megyei múzeumok útján juttassák el a Magyar Munkásmozgalmi Múzeumnak.

3. Az adatgyűjtés lezárása után a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum elkészíti majd a *magyarországi történelmi emlékhelyek nyilvántartását*, amely az 1832–1962 közötti időszak magyarországi haladó társadalmi-politikai irányzataival, mozgalmaival, harcaival, ezek jelentős eseményeivel és résztvevőivel (személyekkel, szervezetekkel, intézményekkel) kapcsolatos emlékhelyek és az emlékhelyeken létesített emlékművek fényképét, történelmi, topográfiai, művészeti és bibliográfiai adatait tartalmazza. A nyilvántartás összeállítása előtt a kapott adatok történelmi leírásának hitelességét a MTA Történettudományi Intézete, a MSZMP KB Párttörténelmi Intézete, a Hadtörténelmi Intézet és a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum ellenőrzi. A művészeti és műszaki adatok szakszerűségét az Országos Műemléki Felügyelőség vizsgálja felül.

Az emlékhelyek fényképeit a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum készítteti el megadott egységes szempontok szerint. A kataszter elkészítésének határideje 1983. december 31. A teljes anyag a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum adattári gyűjteményében kap majd helyet.

4. A hasonló témát feldolgozó külföldi kiadványokat figyelembe véve a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum a történelmi emlékhelyek kataszterét publikálni kívánja. (A tartalmi és szerkezeti szempontokat a szakbizottság a kataszter teljes anyagának ismeretében alakítja ki.) A kiadvány megjelenését 1985. április 4-re tervezzük. A kötet a legjelentősebb emlékhelyek fényképeit is közli, s a történelmi leírásokkal kiegészített adatgyűjtemény tudományos igényű kialakított témaregisztert, névmutatót és irodalomjegyzéket is tartalmaz majd.

A jelenlegi ötéves tervben megvalósuló emlékhelykutató és az adatokat tartalmazó kiadvány munkálatait mindvégig a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum tartja kézben. A kutatás és adatgyűjtés anyagi fedezetét – a kiadvány költségein kívül – az 1981. évben a Művelődési Minisztérium 1982–1985-ig a Tudományszervezési és Informatikai Intézet biztosítja.

5. A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum az egész országra kiterjedő kutatómunkához a Honismereti mozgalom munkatársait is szeretné megnyerni. Sok segítséget vár az iskoláktól, miután a KISZ KB által meghirdetett vetélkedőjének egyik pontja – az „Együtt a mozgalom útján” – éppen a történelmi emlékhelyek felkutatására buzdítja az ifjúságot. A felhívásnak nagy jelentősége abban van, hogy a már ismert és megjelölt emlékhelyeken kívül az eddig homályban maradt történelmi események színhelyének felkutatására is buzdít. Így a fiatalok, akik részt vesznek a vetélkedőn, sok, eddig ismeretlen személyt, vagy helyet is felfedeznek majd, akik, illetve amelyek eddig elkerülték a helyi kutatók figyelmét.

A múzeum, számítván a fiatalok új adatokat feltáró munkájára, a már megjelölt emlékhelyeket magába foglaló kataszteren kívül külön nyilvántartást vezet az új feltárásokról. Ugyanakkor felhívja a megyei szervezetek figyelmét, hogy a további kutatás során csatlakozzanak ehhez az adatmentő munkához.

A magyarországi történelmi emlékhelykutató másikkal szemben más eredményre vezet az a *személyi katalógus*, amely a magyarországi történelmi események során tevékenységükkel kiemelkedő személyek életrajzi adatait és munkásságuk legfontosabb leírását tartalmazza. Ugyanis az emlékhelykutató közben sok olyan személyről is kapunk információt, akiket eddig kevésbé, vagy egyáltalán nem ismertünk. Ezekkel a személyi adatokkal kiegészíthetjük az általános lexikális ismereteket, segítvén ezzel is a történettudomány további munkáját.

Illés Ilona

Tulipános írásos disztítés, Kalotaszeg

